

A HERMAN OTTÓ MÚZEUM MINT TUDOMÁNYOS MŰHELY

BODÓ SÁNDOR

A magyar kultúra alapintézményeinek múltjában közismert, hogy a múzeumok születésénél a miskolci egyesületi organizáció nem tartozik az elsők között létrejötték közé. A Magyar Nemzeti Múzeum 1802-es megalapítását viszonylag hosszú érlelő korszak követte, amelyre jellemző volt a régészeti (és a műemlékek iránti) érdeklődés fokozatos felerősödése. Az 1860-as, 70-es években több, a régészeti emlékek fontosságát is hangsúlyozó kongresszus, majd a vármegyékben létesült régészeti és történeti társulatok működése eredményezte a múzeumalapító hullámot. A felkeltett igyekezet egy-egy város és vonzáskörzete történeti-művészeti emléktárájának megismerésére és megmentésére irányult. Így jött létre – csak a példa kedvéért – 1865-ben Gyula, 1867-ben Nyíregyháza és Sopron, 1873-ban Székesfehérvár, 1874-ben Jászberény, 1876-ban Kassa múzeuma, vagy 1887-ben Budapest székesfőváros múzeuma. A következő múzeumalapítási korszakot az 1896-os millenniumi emlékünnepek sodrása idézte elő. Ekkor született meg többek között Szekszárd, Szentés, Kecskemét, Pécs, Keszthely múzeuma. 1899-ben Miskolccal egy időben Békéscsaba és Szombathely hozott létre muzeális intézményt, majd Debrecen 1902-ben, Veszprém 1903-ban stb.¹

A Borsod-Miskolci Múzeumot a több, mint hat-száz (!) tagot számláló Borsod-Miskolci Közművelődési és Múzeum Egyesület hozta létre, s néhány rövid ideig dolgozó előd után közel ötven évig Leszih Andor múzeumőr vezetésével működött.² Leszih a múzeum egyesület 1906-os évkönyvében így írt a kezdetekről: „A XIX-ik század azon hatalmas kultúrmozgalma, amely Rómer Flóris fellépésével vette kezdetét s amelynek eredménye az, hogy az ország minden jelentősebb központjában van már múzeum, későn ért el hozzánk. ...A megalakult Borsod-Miskolci Múzeumnak tehát az eddigi mulasztások helyreállítása a legfontosabb teendői közé tartozik. Megalakulásával véget vetett annak a szerencsétlen állapotnak, hogy dolgainkat idegenbe vigyék, tárainak gazdagsága már most is (1906-ban) bő anyagot szolgáltat a ku-

tatóknak, s meglehetősen hű képét adja a megye és Miskolc város múltjának, természetrajzi, néprajzi jelenjének (!) és művészetének.”³ A közművelődési és múzeum egyesület kezdettől fogva évkönyvet adott ki, amelyben nyomon követhető az intézményi fejlődé-

1 Bényi Gyöngyi–Balassa Iván 1969. 12–13., Korek József 1988. 101.

2 Vö: Leszih Andor 1958. 125–127., Komáromy József 1963. 195–199., Vargáné Zalán Irén 1971. 172., Szabadfalvi József 1980. 76–83.

3 Leszih Andor 1906. 49.

sen és gyarapodáson túl egy eredményes kulturális közművelő és tudományos törekvés. Olyan személyiségek kötődtek e korban a múzeumhoz, mint Herman Ottó, Cholnoky Jenő, Lévay József, Szendrei János vagy Vikár Béla. Vikár pl. az 1906-os egyesületi évkönyvben publikálta a „Szűcs Marcsa népballadánk eredete” című terjedelmes tanulmányát.⁴

Az indulás óta száz év telt el. A Borsod-Miskolci Múzeumból (1953-ban) Herman Ottó Múzeummá lett intézménynek szinte folyamatosan voltak érdemes vagy kiemelkedő munkatársai, akiknek tevékenysége Északkelet-Magyarország egyik legjelentősebb társadalomtudományi kutatóintézetévé emelte a miskolci Papszeren, később a Szabadság téren, napjainkban pedig a Görgey Artúr úton működő gyűjteményi tárházat, kiállítóhelyet és tudós műhelyt. Az első, valamivel több, mint fél évszázadot leginkább Leszih Andor, Kadic Ottokár, Hillebrand Jenő, Marjalaki Kiss Lajos, Saád Andor, Párducz Mihály, Korek József, Komáromy József, s az etnográfus Istvánffy Gyula, Kóris Kálmán, Lajos Árpád és Bodgál Ferenc neve és tevékenysége fémjelzi.⁵ Az utóbbi három évtized szerteágazó és eredményekben gazdag működését Szabadfalvi József és Veres László igazgatók irányították.

Hazánkban a múzeum (jelen esetben a Herman Ottó Múzeum) hosszú időn át volt egy-egy táj (itt Borsod-Abaúj-Zemplén megye) tudományosságának szinte egyedüli, később az egyik legfontosabb letéteményese a társadalom és a természet múltját illetően. Miskolc múzeumának hatóköre azonban egy bonyolult történeti nagytájra, több egykori vármegye egészére vagy részére kiterjed. Borsod egésze, Abauj, Zemplén, Gömör, Torna vármegyék része kötődik egy nagy területű, település- és lakosságszámú megyébe, ahol a múzeum sajátos tevékenységével (zempléni, gömöri, abauji tájmúzeumok és kiállítóhelyek megszervezésével) sokféle elvárást, lokális identitást igyekezett korábban és törekszik napjainkban kiszolgálni.

Kutatói közösségek, tudományos kapcsolatok

A múzeum működésének első fél évszázadára – éppúgy, mint bárhol másutt – az volt alapvetően jellemző, hogy még „hivatásos” munkatársai sem rendelkeztek szakképzettséggel. Egyéni érdeklődésük vitte őket a múzeum falai közé, mint ahogyan a társadalmi „holdudvar” aktív segítői is jó szándékú, különböző képzettségű és foglalkozású polgárok voltak.

A szakképzettséggel rendelkező munkatárs Vargha László etnográfus személyében jelenik meg 1950-ben a miskolci múzeumban.⁶ Őt természetesen sokan követik – napjainkig. Volt és van azonban minden célszerűen működő múzeum tevékenységében több olyan „eszköz” (kiállítás, gyűjteménygyarapítás, egy-egy táj vagy téma monografikus igényű kutatása és feldolgozása, tudományos konferencia stb.), amellyel jól működő kutatói közösségeket képes fenntartani, egy-egy feladatra lazán vagy szorosabban összefogni. A kutatói közösségek megszervezésének egyik legfontosabb eszköze a tudományos igényű periodikák létrehívása és folyamatos megjelentetése. A miskolci Herman Ottó Múzeum eredményei e téren hazánkban kimagaslóak. Az 1950-es évek közepétől két periodikát indított el Komáromy József.⁷ Ezek száma a 70-es, 80-as években (1991-ig) fokozatosan hat, évente több-kevesebb rendszerességgel megjelenő kiadványsorozatra nőtt. Napjainkra a tudományos periodikák száma a felére csökkent. E publikációk kö-

4 Vikár Béla 1906. 5–48.

5 Komáromy József 1963. 198., Szabadfalvi József 1980. 77–83.

6 Komáromy József 1963. 197.

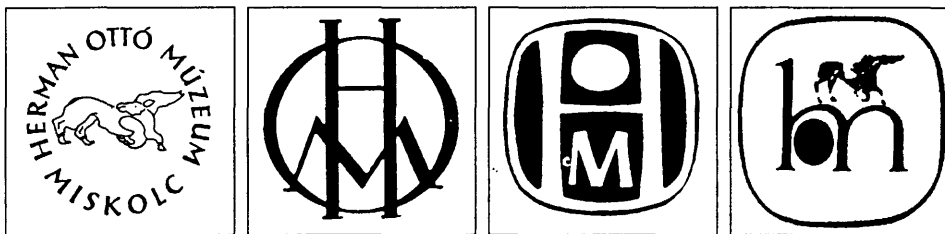
7 Komáromy József 1963. 199.

ré rendkívül széles kutatói-tudósi gárda szerveződött (néhány önképzés révén kiemelkedett egyéniséggel kiegészülve), amelynek tagjai tudományos eredményeikkel jelentős mértékben hozzájárultak az észak-magyarországi nagytáj múltjának alapos felderítéséhez.

A Herman Ottó Múzeum életében két eredményes korszak különíthető el markánsan. Az egyiket Komáromy József nevéhez köthetjük (az alapozás kora), a másikat pedig Szabadfalvi József koncipiálta meg és teljesítette ki, s Veres László és Viga Gyula folytatta (a kiteljesítés évtizedei).

A tudományos műhely alapozásának kora

Jelképszerű, s híven tükrözi a kor gazdasági lehetőségeit, hogy bár 1953 nyarán elindították „A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei” füzeteit, s másfél év alatt négy szám is megjelent, a sorozat folytatására csak 1963-ban került sor. A 40–80 oldalas füzetek rövid terjedelmű írásokat közöltek régészeti, megye- és várostörténeti, néprajzi, műtörténeti és múzeumtörténeti kérdésekről. A sorozat céljaként megfogalmazták, hogy a táj hagyományait, gazdag történeti és természeti sajátosságait kívánják közreadni az érdeklődő közönség és a kutatógárda számára. A periodika céljaként jelölte meg a szerkesztő azt is, hogy segítséget és ösztönzést kíván adni a honismereti kutatás művelőinek, szakkörök tagjainak és vezetőinek.⁸ 1963 és 1973 között hat szám jelent meg. 1972-ben kezdte meg a sorozat – hídreremítő szándékkal – ismertetni a szlovákiai történeti és néprajzi kutatások eredményeit.

A Herman Ottó Múzeum Évkönyve kötetsorozata 1957-ben indult. Komáromy szerkesztésében 1969-ig nyolc kötet jelent meg. Ezekben, mint ahogyan erre az évkönyvek fűlszövegei mindig felhívják az olvasó figyelmét: a múzeum területén végzett legjelentősebb régészeti, településtörténeti, vártörténeti, gazdaságtörténeti, iparművészeti, társadalomtörténeti és néprajzi kutatások eredményeit közölték. A múzeum már ekkor jeles tudós kutatókat tudott maga köré gyűjteni. Az évkönyv rendszeres szerzői között voltak természetesen a múzeum saját munkatársai (Komáromy József, Lajos Árpád, Bodgál Ferenc, Kemenczei Tibor, Végh Katalin), vagy a közelben élő-dolgozó kutatók (Marjalaki Kiss Lajos, Román János, Czeglédi Ilona), de az igazán meglepő a távolból is a miskolci múzeum számára dolgozó kitűnő kutatók-tudósok nagy száma. Banner János, a budapesti ELTE régészprofesszora majd valamennyi évkönyvben publikált a magyar őskorkutatásról és annak borsodi-miskolci vonatkozásairól. Mellette gyakran szerepelt jeles tanulmányokkal Párducz Mihály, Korek József, Bökönyi Sándor, Bóna István, Csallány Dezső, Kalicz Nándor, Valter Ilona, Détsy Mihály, Kubinyi András, Kalmár János. A múzeumi kutatásokra és publikációkra jellemző ebben a műhely-alapozó időszakban, hogy túlnyomórészt régészeti eredményeket közölt. Számos alkalommal fog-

⁸ A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 5. Miskolc, 1963. 1.

lalkoztak a névadó Herman Ottó személyiségével, tevékenységével, helyével a magyar régészetben és általában a tudományosságban. A publikációk ugyancsak figyelemre-méltó mennyiségben és minőségben adnak közre néprajzi ismereteket az anyagi kultúra és a folklór témaköréből. A történeti tanulmányok igen távol eső témaköröket dolgoznak fel Miskolc és a megye egyes tájai középkori településtörténetétől a kézművesség-kereskedelem múltján át a munkásmozgalom helyi eseményeiig.

A múzeum kiadványaiban néhány kutató konzekvens törekvése figyelhető meg arra, hogy számba vegye a szakági gyűjtemények hét évtizede összegyűjtött műkincseit. Számos olyan tanulmány – különösen Kemenczei Tibor és Végh Katalin tollából – lepi meg 1965 és 1971 között az olvasót, ahol a szerzők egy-egy korszakra vonatkozóan összegezik a gyűjteményben fellelhető régészeti emlékanyagot. Kemenczei Tibor az őskori bronztárgyakat, a kora vaskori bronz raktárleleteket, a Kyjatice és a Gáva kultúra észak-magyarországi emlékanyagát, Végh Katalin az avar kori, a kelta és a szarmata kori leletanyagot, a honfoglalás és a kora Árpád-kori emlékeket foglalta össze.⁹

A múzeumi műhely sikeres évtizedei

1973-tól Szabadfalvi József személyében új vezető állt a Herman Ottó Múzeum élére. Új munkatársi gárdát toborzott maga köré, s azóta felgyorsult tempóban széles körű elismerést kivívott intenzitású tudományos műhelymunkát végeztek. A művelt muzeológiai szakterületek kiszélesedtek, a kapcsolatok földrajzilag tágultak, s ennek következménye lemérhető a publikált tudományos eredményekben és a múzeumi kiállításon egyaránt.

A tudományos munka egyenletességét biztosító két periodika, a Herman Ottó Múzeum Évkönyve és Közleményei meglehetősen rendszerességgel jelentek meg.

A Herman Ottó Múzeum Közleményeiből 1973 és 1993 között 16 szám jelent meg. Az írások zömét a történeti és néprajzi dolgozatok tették ki, de régészeti, művészettörténeti, természettudományi, muzeológiai, restaurátori és közművelődési tanulmányok is szerepeltek. Valamennyi kötetet (ahol egy-egy számban húsz-ötven írás jelent meg) áttekintve ilyen nagy mennyiségben is feltűnik, hogy a szerkesztők eredményesen törekedtek változatos témák közlésére, biztosítva a rövideiséget, színességet, amivel ébren lehet tartani a köz érdeklődését. Egy véletlenszerűen kiragadott (a 14., 1975-ben megjelent) kötet néhány témájával illusztrálni lehet ezt a színességet. Közlemények mutatják be a Hegyalja névadó városa középkori elnevezésének (Körév-Hímesudvar-Tokaj) kérdését, írnak a girincsi kastélyról, a miskolci vízimalmokról, a görög kereskedők városi szerepéről, a telkibányai aranybányászás múltjáról, Déryné alkonyáról (miskolci öregkoráról), Munkácsy Mihályról, Bajcsy-Zsilinszky Endre borsodi kapcsolatairól, megzenésített Kazinczy-versekről, a megcsalt férj balladájáról, a mezőkövesdi ragyogó (ruhadísz)-égetésről, a tűzikutyák szerepéről, a teknővájó cigányok munkájáról, a sírjelek népművészeti elemzéséről, ritka és ismeretlen barlangi leírásokról stb. A sok neves szerző között ott találjuk Rapcsányi Lászlót, Cenner Mihályt, Végvári Lajost, Ujváry Zoltánt, a miskolci múzeum jeles munkatársait, s mint megannyi más számban, úgy itt is az észak-magyarországi nagytájon dolgozó „amatőr” kutatók legjavát.

Az állandó, olykor változó rovatrend mellett időről időre felbukkannak emlékülések, tanácskozások, vitaülések egy tömbben közölt előadásai és hozzászólásai. 1979-ben a Közlemények kötete a Miskolchoz is kötődő Kondor Bélára emlékezett Németh Lajos és Végvári Lajos professzorok előadásával. 1981-ben a népi műemlékek kérdéskörét,

⁹ A Herman Ottó Múzeum Évkönyve V (1965), VI (1966), VII (1968), VIII (1969), IX (1970) és X (1971) kötetei.

1983-ban Harmatta Jánossal, Kálmán Bélával, Szathmári Istvánnal, Imre Samuval a földrajzi nevek gyűjtésének jelentőségét tekintették át. 1986-ban az észak-magyarországi táj régészeti feladataival, s a Taktaköz kutatásának néprajzi eredményeivel foglalkoztak. 1988-ban a Sátoraljaújhelyen eltemetett Nemes Lampérth József emlékét idézték (többek között Szabó Júliával, Losonci Miklóssal) és a miskolci tudománytörténet jeles alakja, a száz éve született Marjalaki Kiss Lajos kutatói-szellemi hagyatékát tették mérlegre. 1989-ben Léway Józsefre, a város koszorús költőjére emlékeztek, s tanácskoztak a múzeum, tudomány és közművelődés kapcsolatáról. Az 1991-es kötetben igen nagy terjedelemben adták közre a Miskolc társadalma a feudalizmus korában címmel megrendezett konferencia anyagát, amely a Miskolc várostörténeti monográfia előkészítésének volt fontos állomása. A Közlemények utolsó (28.) kötetének fanyar ízt, s egyben jelképes értelmet ad az, hogy a szerkesztők itt adták közre a „Fiatal néprajzkutatók II. konferenciája” valamennyi előadását. Hofer Tamás bevezetőjét 16 tanulmány követi. A Közlemények modorában, stílusában írott tanulmányok – gazdasági okok miatt – ezt követően a HOM Évkönyve lapjain jelentek meg.

A Herman Ottó Múzeum Évkönyvének 1973-ban megjelent XII. kötete óta valóban elmondható, hogy a sorozat a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében művelt, múzeumokban folytatott tudományos kutatások és más társadalomtudományi diszciplínák egyik legfontosabb szervező ereje volt, ill. az ma is. A legutóbbi (XXXV–XXXVI.) kötettel – e helyütt – befejezve az áttekintést, összegezésként leszögezhető, hogy a megszokott rovatrendben tanulmányok százai jelentek meg, jó szakmai színvonalon. A múzeum egy-egy kötetel köszöntötte 1988-ban Szabadfalvi Józsefet, 1989-ben Végvári Lajost, az 1994-es kötetet pedig a fiatalon elhunyt egykori kolléga, Kunt Ernő emlékének szentelték. A szerzők mindenekelőtt a megyei múzeumi szervezet munkatársai, de mellettük rangos tudósok sora publikált. Csupán néhány személyiség felemlítése elegendő a szakmai színvonal illusztrálására. Közölt tanulmányt a miskolci évkönyvben Parádi Nándor, Fodor István, Zádor Mihály, Gunda Béla, Hoffmann Tamás, Fél Edit és Hofer Tamás, Balassa Iván, Ujváry Zoltán, Scheiber Sándor, Paládi-Kovács Attila, Batári Ferenc, Péter László, Bodnár Éva, Németh Lajos stb. Szereplésük ténye önmagában is mutatja a publikációs orgánus tudományos elismertségét. A kötetek szerkesztői feladatait 1991-ig Szabadfalvi József és Viga Gyula, 1992 óta Veres László és Viga Gyula végezték és végzik.

Akár önálló fejezetet lehetne szentelni a múzeum többi tudományos sorozatának. A miskolci Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai sorozat húsznál több kötetet ért meg. Ugyan már 1958-ban elindult Bodgál Ferenc Borsod megye néprajzi irodalmát számba vevő füzetével,¹⁰ s fontos darabja Lajos Árpád „Borsodi fonó”-ja (1965),¹¹ kiemelkedőbb művek csak 1976-tól jelentek meg. Szabadjon közülük néhány méltató mondattal mégis csupán három kötetre ráirányítani a figyelmet. 1981-ben látott napvilágot a „Néprajzi tanulmányok a Zempléni-hegyvidékről”. A tanulmányfüzér évtizedeket átívelő kutatómunka jeles kutatási eredményeit teszi asztalra. Fontos dolgozatok összegezik a zempléni terület településeinek népi gazdálkodását, szociális kultúráját és folklortradícióit. A múzeum munkatársai hagyományosan fordítottak figyelmet a tájon élő nemzeti kisebbségek kultúrájának kutatására. Ezt jelzi az az 1984-ben kiadott kötet is, amelynek megjelenését több éves terepen folytatott munka előzte meg: „Répáshuta, egy

¹⁰ Bodgál Ferenc 1970-ben folytatta a néprajzi irodalom bibliográfiai közlését, de e kötet nem része a Herman Ottó Múzeum Néprajzi Kiadványai sorozatnak.

¹¹ Lajos Árpád kötete másodközlésben (mint egy dedikációban írta: „jobbképű kiadásban”) 1974-ben jelent meg.

szlovák falu a Bükkben”. A tanulmányok sokoldalúan igyekeznek megközelíteni a falu múltját. Foglalkoznak a természetföldrajzi viszonyokkal, a település történetével, az itt élő szlovákság nyelvi sajátosságaival, családszervezetükkel, s persze a tradicionális erdőgazdálkodással, népi építkezéssel, a mezőgazdasági eszköz kultúrával, a közlekedéssel és szállítással, az árucserével, a táplálkozással (utóbbi Michal Markus tanulmánya), a szokás- és hitvilággal, a népdalkultúrával, a gyermekjátékokkal és a fiatalság társas életével. Ugyane törekvést testesíti meg az a kötet is, amely az 1984-ben rendezett konferencia anyagát adja közre: „Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon”. Jeles hazai és szomszédos országokban dolgozó kutatók vették vizsgálat alá a táj etnikai arculatának változásait, az interetnikus kapcsolatok jellemző vonásait, a kulturális határokat és a kontaktzónákat. A miskolci múzeum történetének egyik kiemelkedő alkalma volt az interetnikus konferencia megrendezése és a tanulmánykötet kiadása.

Közel negyven kötetet publikáltak a Borsodi kismonográfiák 1975-ben indult sorozatában. Önálló régészeti, történeti, néprajzi vagy művészettörténeti tárgyú írások jelentek meg e sorozatban. Sok kötet érdemel szaktudományos figyelmet, s ennek megfelelően ott sorakoznak a kutatók polcain. Közülük csak találmra idézek néhány monográfiát, mint pl. a bükkí barlanglakásokról, a miskolci kőedénygyárakról, a Bükk hegység üveghutáiról, a megyaszói festett asztalosmunkákról, a füzéri várról, a barkóságról és népéről, vagy a miskolci vendégfogadók és vendéglátás történetéről értekező művet. Mind a néprajzi kiadványok, mind a Borsodi kismonográfiák, mind a Documentatio Borsodiensis című sorozatok az elmúlt években megszűntek. Helyettük 1993-ban indította a múzeum az Officina Musei kötet sorozatát. Kutató muzeológusai (Fügedi Márta, Veres László, Gyulai Éva, Viga Gyula, Szabadfalvi József) egymás után teszik le a tudomány asztalára az utóbbi évek kutatási eredményeit a magyar népművészetben fellelhető állatábrázolásokról, a Bükk üveghutáiról, a miskolci szőlőbirtoklásról, a Bodrogköz népi kultúrájáról, a matyó népművészetéről, s a parlamenti képviselő Herman Ottóról. A sorozat hetedik kötete úgy köszönti 1998-ban a 70 éves Szabadfalvi Józsefet, hogy néprajzi és művelődéstörténeti tanulmányaiból ad közre egy csokrot.

S mennyi minden marad ki – kényszerűen – a valóban termékeny és sikeres tudományos műhely méltatásából! Kiállítási katalógusok (pl. Magyarország ásványai, 1995), a kutatást segítő bibliográfiák, hasonló kiadás (Lajos Árpád: A magyar nép játéka, 1997) nemzetközi konferencia eredményeit összegező kötet (Bild-Kunde – Volks-Kunde, 1990), Borsod-Abaúj-Zemplén természeti értékeit vagy műemlékeit bemutató albumok (1984, ill. 1987 és 1992), vagy a székhely város jelképét, a miskolci Avast ismertető monográfia (1993). E sorból azonban nem maradhat ki a közel egy évtized munkájával előkészített, s 1997-ben megjelent „Borsod-Abaúj-Zemplén megye népművészete” című monográfia. A vaskos és kiváló illusztrációs anyaggal megjelent munka a Népművészeti örökségünk sorozat eddig kiadott talán legjobb darabja.

A múzeumok kulturális szerepének betöltéséhez kétségkívül a látogatóközönség számára készített állandó és időszakos kiállítások járulnak hozzá leginkább. A tárlatok előkészítése, a forgatókönyvek írása, a művészeti és berendezési tervek készítése, s maga a kiállítás felépítése ad igazán alkalmat a közös tevékenységre, a műhelymunka érvényesülésére. A közös siker összekovácsolja a különböző szakterületeken működő muzeológusokat (a kudarccal persze általában épp ellenkező hatást vált ki), s erőt ad a további együttműködéshez, a felismert hiányosságok (köztük a gyűjteményekben tapasztalható táji vagy tematikus hiányok) pótlásához. A gyűjtemények megismerése, folyamatos gyarapításuk, a tudományos feldolgozó munka és a kiállítások készítése egymást segítő-kiegészítő, szinte párhuzamosan futó muzeológiai feladatok. A Herman Ottó Múzeum

tudományos műhelymunkája felfedezhető a kiállítások tervezésében és megvalósításában is.

A múzeum az alapítás idején gyűjteményét egyszerre raktározta, s kiállította. Leszih Andor 1905-ös jelentésében – utalva a szűkös helyre – jelzi, hogy „kénytelenek vagyunk gyűjteményeinket a rendszeres muzeális felállítás helyett raktárszerűen kezelni.”¹² A muzeális anyag átrendezésére 1910-ben, 1927-ben és 1938–39-ben került sor. A fél évszázados működés során mintegy 80 kisebb-nagyobb kiállítást rendeztek. Az 1950-es, 60-as években a Papszeren egy állandó régészeti, miskolci várostörténeti és természettudományi (a Bükk élővilága) tárlat állt. Mellette a múzeum évente mintegy tíz időszakos kiállítást mutatott be.¹³ A Herman Ottó Múzeum korábbi tevékenységének, eredményeinek teljes körű felmérésével készült el 1974-ben a múzeum Papszeren álló épületében az „Ember és munka, a technika fejlődése Borsodban az őskortól napjainkig” című állandó kiállítás. A 70-es években emellett számos időszaki tárlat készült, melyek közül említést érdemel a táj irodalmi emlékeit, a miskolci görög kereskedők hagyatékát, az észak-magyarországi üveghuták termékeit bemutató kiállítás. Több műemlékes szakember és muzeológus együttműködése eredményezte 1978-ban a gönci „Huszita ház” átadását. A 80-as években több tájház elkészítése és berendezése adott alkalmat közös munkára Komlósán, Mezőkövesden és másutt. Készültek sikeres tárlatok a miskolci múzeumban a magyarországi fekete kerámiáról, a miskolci nyomdászat történetéről, a magyar népi hangszerekről, a Palócföld népi bútoraival, az észak-magyarországi úrihímezésekről. 1985-ben átadták a magyar ortodox egyházi múzeum reprezentatív kiállítását, s 1987-ben a pácini Bodrogközi Kastélymúzeumot. A 90-es évek kezdetén a papszeri épület új, sok közreműködővel elkészített bemutatókat kapott „Miskolci évszázadok” és „Szép tárgyak dicsérete” címmel. Ez idő tájt – a friss régészeti feltárás nyomán – mutatják be a honfoglalás kori vezéri sírok emlékéanyagát Karosról. Néhány évvel később pedig – 1995-ben – Miskolcra indul el az a tárlat (címe: A magyar honfoglalás 895–1995, kiállítás a honfoglaló magyarok kincseiből), amelyre építkezik a Magyar Nemzeti Múzeum millicentenáris kiállítása, s amelyet azóta Európa több országában vándoroltattak. Fontos eredménye a múzeumnak a Görgey Artúr úti épületben megnyitott (1992), majd újjárendezett (1997) „Miskolci Képtár” kiállítása. Közérdeklődést váltott ki a több múzeum összefogásával 1997-ben Miskolcon megnyitott „Utak a múltba, az M3-as autópálya régészeti leletmentései”-ről nyújtott számvetés.¹⁴

Nemzetközi kapcsolatait a Herman Ottó Múzeum épp kiállításaival és tudományos igényű kiadványaival tudta és tudja építeni. Az előbbi cseretárlatok révén jut el külföldre, ill. viszonzásként Miskolcra mutatnak be kiállításokat a partnernemzeumok. A kölcsönös kiállítások révén a Herman Ottó Múzeum az utóbbi években szlovákiai, lengyelországi és oroszországi kapcsolatokat ápolt. Az utóbbi pedig széles körű nemzetközi cserkapcsolat révén hasznosul a tudományos világban, s a cserébe kapott könyvek és folyóiratok révén elsősorban szakkönyvtár eredményez. A gazdag könyvtár pedig záloga a folytatódó munka eredményességének.

Az elmúlt évtizedek siker-mutatói igazán impozánsak a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei múzeumi szervezetben, s központjában, a Herman Ottó Múzeumban. A nagyközönség és a szűkebb szakma köreiben jegyzett eredmények persze nem születhettek volna meg színvonalas restaurátori, közönségkapcsolati és gazdasági munka nélkül. Minden

12 *Leszih Andor* 1906. 60–61.

13 *Komáromy József* 1963. 198–199.

14 A miskolci múzeumi kiadványok teljes körű adatait közli: *Tóth Lajosné-Viga Gyula* 1978., *Csák Leventéné* 1994.

gond és az együttműködésben olykor mutatkozó zavar ellenére a miskolci múzeum az országban működő múzeumi szervezetek egyik legsikeresebb intézménye.

Érdekes és komoly lehetőséget biztosított a Herman Ottó Múzeum, valamint munkatársai számára az, hogy aktív résztvevőként közreműködhetek a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kara megszervezésében. Napjainkban több (történeti, régészeti, muzeológiai, kulturális antropológiai) tanszék számít a múzeumi munkatársak részvételére az oktató tevékenységben. Az egyetem és a múzeum együttműködése pedig már eddig is felmutathat közös eredményeket, s biztató jövővel kecsegtet.

IRODALOM

Béni Gyöngyi–Balassa Iván

1969 Magyar múzeumok. Budapest

Bodgál Ferenc

1970 Borsod megye néprajzi irodalma II. Miskolc

Csák Leventéné

1994 A Herman Ottó Múzeum kiadványai, 1977–1993. Miskolc

Komáromy József

1963 Múzeumunk 60 éves. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve III. 195–199. Miskolc

Korek József

1988 A muzeológia alapjai. Budapest

Lajos Árpád

1974 Este a fonóban. Budapest

Leszih Andor

1906 A Borsod-Miskolci Múzeum az 1905-ik évben. A Borsod-Miskolci Közművelődési és Múzeum Egyesület Évkönyve 1905–1906. 49–65. Miskolc

1958 A Borsod-Miskolci Múzeum alapítói. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve II. 125–127. Miskolc

Szabadfalvi József

1980 A néprajzi kutatás kezdetei a Borsod-Miskolci Múzeumban, 1899–1913. A miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményei 18. 76–83. Miskolc

Tóth Lajosné–Viga Gyula

1978 A Herman Ottó Múzeum kiadványainak bibliográfiája, 1900–1977. Miskolc

Vargáné Zalán Irén

1971 A Borsod-Miskolci Közművelődési és Múzeum Egyesület kialakulása és fejlődése az első világháborúig. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve X. 169–208. Miskolc

Vikár Béla

1906 Szűcs Marcsa népballadánk eredete. A Borsod-Miskolci Közművelődési és Múzeum Egyesület Évkönyve 1905–1906. 5–48. Miskolc

DAS HERMAN OTTÓ MUSEUM ALS WISSENSCHAFTLICHE WERKSTATT

In einer verhältnismäßig späten Periode der Geschichte der ungarischen Museen (1899) wurde das Museum von Miskolc gegründet. Das Engagement des städtischen Bürgertums war die Kraft, die mit Hilfe des Bildungs- und Museumsvereins für das Museum einen geistigen und finanziellen Hintergrund gesichert hat, zu funktionieren. Am Anfang und in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts machte die Tätigkeit ungarischer Wissenschaftler das Museum von Miskolc bekannt, aber eine echte wissenschaftliche Werkstatt konnte erst nachdem Facharbeiter guter Ausbildung angestellt worden waren (1950) entstehen.

Die Gründungsjahre einer wissenschaftlichen Werkstatt sind die 50-er und 60-er Jahre. Der Direktor Komáromy József und seine Mitarbeiter gaben regelmäßig zwei Sammelschriften (Das Jahrbuch des Herman Otto Museums und die Mitteilungen des Herman Otto Museums von Miskolc) heraus. In den Sammelschriften veröffentlichten ihre Studien außer den Mitarbeitern des Museums auch hervorragende heimische Wissenschaftler-Archäologen. Eine besondere Aufmerksamkeit haben die zielbewußten Arbeiten zweier jungen Archäologen verdient, die die während 6 Jahrzehnten angehäufte archäologische Sammlung des Miskolcer Museums in mehreren thematischen Artikeln veröffentlicht haben.

Die erfolgreichen Jahrzehnte der Museumswerkstatt begannen 1973 mit der Direktion von Szabadfalvi József und setzten sich ab 1990 unter der Leitung von Veres László und Viga Gyula fort. Die Publikationsserien des Herman Otto Museums vermehrten sich und jährlich erschienen 4–5 Studienbände und auch genauso viele archäologische, historische, ethnographische, kunsthistorische, naturwissenschaftliche Monographien. Die Fachbereiche des Museums haben sich bereichert und auch die Kontakte der Institution haben sich geographisch erweitert. Die Folgen dieser Tatsachen sind an den wissenschaftlichen Ergebnissen und auch an dem Niveau der Ausstellungen zu beobachten.

Seit 1994 wirkten zahlreiche wissenschaftliche Mitarbeiter des Museums an der Gründung der philosophischen Fakultät der Miskolcer Universität mit und sind an der Arbeit der Lehrstühle für Geschichte, Archäologie, Museologie und kulturelle Anthropologie tätig.

Sándor Bodó